

Mgr Paweł Siwerski
Instytut Nauk Prawnych PAN

Dopuszczalność uzależnienia skutków czynności prawnej od warunku zależnego od woli strony czynności prawnej

Admissibility to depend effects of legal actions from actions
dependent from will of the parties

Abstrakt

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie zagadnienie dopuszczalności uzależnienia skutków czynności prawnych¹ od zdarzeń zależnych od woli stron, w tym szczególnego przypadku, gdy zdarzenie jest zależne wyłącznie od woli strony (warunek potestatywny). Zagadnienie jest istotne dla obrotu gospodarczego, ponieważ uczestnicy tego obrotu przeważnie uzależniają skutek podejmowanych czynności prawnych od warunku. W przypadku, gdyby strony czynności prawnej za warunek uznały zdarzenie przeciwne ustawie, to skutkować to będzie nieważnością czynności prawnej (gdy warunek jest zawieszający) lub bezskutecznością zastrzeżenia warunku, gdy warunek jest rozwiązujący (art. 94 KC). Często jest zastrzeganie warunku zależnego od strony czynności prawnej (jak np. wykonanie zobowiązania, pozytywny wynik badania prawnego czy udzielenie kredytu). W orzecznictwie zaobserwować można ewolucję poglądu SN

¹ Za czynność prawną uznają zdarzenie, w skład którego wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli złożone przez osobę posiadającą zdolność do czynności prawnych zmierzające do wywołania skutku prawnego w postaci powstania, zmiany lub ustania stosunku prawnego. E. Marszałkowska-Krześ [w:] U. Kalina-Prasznic (red.), *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2007, s. 102.

od restrykcyjnego (niedopuszczającego warunku zależnego od woli strony) do stanowiska liberalnego, dopuszczającego uznanie powstania lub ustania skutku czynności prawnej od warunku zależnego od strony czynności prawnej².

Wskutek analizy obowiązującego brzmienia art. 89 KC zaprezentowany zostanie w niniejszym artykule pogląd za dopuszczeniem uzależnienia skutków czynności prawnej od zdarzeń zależnych od strony czynności prawnej.

Abstract

Subject of this article shall be an issue of admissibility to depend effects of legal actions from actions dependent from will of the parties, in particular when the event is dependent solely on will of the party (condition potestative). The issue at hand is crucial for economic relations due to fact that participants of the trade make dependant effect of undertaken legal actions from the condition. In the event parties of the legal action would consider as condition action contrary to statute, it would affect validity of legal action (in case condition is precedent) or ineffectiveness of reserving such condition (as e.g. carrying out of obligation, positive result of legal due diligence or granting loan). In judiciary evolution of Supreme Court standpoint could be observed from restrictive (not permitting condition dependant of will of party) to liberal, allowing creation or cessation of effect of legal action from condition dependent from condition dependant on party of legal action.

As result of analysis of applicable currently wording of art. 89 of the Civil Code, there would be presented in this article a standpoint admitting making dependant of effects of the legal action from events dependant from the party of legal action.

² Przeciwno możliwości zastrzeżenia warunku potestatywnego: wyrok SN z 24.06.2005 r., V CK 799/04, niepubl.; wyrok SN z 10.06.2005 r., II CK 712/04, niepubl.; wyrok SN z 5.01.2005 r., II CK 343/04, niepubl.; wyrok SN z 10.04.2003 r., III CKN 1335/00, niepubl.; wyrok SN z 11.10.2002 r., II CKN 1044/00, niepubl.; wyrok SN z 5.06.2002, II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124; wyrok SN z 29.05.2000 r., III CKN 246/00, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2000, nr 11, poz. 213. Odmienne: postanowienie SN (7) z 22.03.2013 r., III CZP 85/12, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132; wyrok SN z 31.03.2005 r., V CK 490/04, niepubl.; wyrok SN z 8.03.2000 r., III CKN 748/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 3, poz. 37; wyrok SN z 27.06.1999 r., I CR 7/95, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 12, poz. 183.

1. Wstęp

W pierwszej kolejności wskazać wypada, iż ustawodawca uregulował warunek w dziale V poświęconym tej instytucji zawartym w księdze pierwszej (Część ogólna) ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny („KC³”). Art. 89 KC stanowi, iż: „Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek).” Słownik języka polskiego rozróżnia następujące znaczenia słowa „warunek”: 1) „to, od czego jest uzależnione istnienie czego innego”, 2) „wymaganie, żądanie stawiane przy zawieraniu jakiejś umowy; zastrzeżenie, od którego zależy dotrzymanie, zrealizowanie czego”, 3) „zespół cech koniecznych komu, czemu do bycia kim, czym, do wykonywania czego⁴”.

Kodeks cywilny precyzuje zakres znaczenia słowa „warunek” o przesłanki, jakie czynnik (stan rzeczy) winien spełniać, aby zdarzenie mogło zostać uznane za warunek w rozumieniu art. 89 KC. Warunek w tym znaczeniu ogranicza: 1) „czynnik, od którego uzależnione jest istnienie lub zajście” do zdarzeń przyszłych i niepewnych, a 2) „istnienie lub zajście czegoś” do skutków czynności prawnej. W artykule przyjęto znaczenie warunku w rozumieniu art. 89 KC ograniczone konstytutywnie cechą: 1) niedokonania (zdarzenie przyszłe), 2) niemożliwych do usunięcia wątpliwości czy do dokonania dojdzie (zdarzenie niepewne), oraz 3) niezależności od woli stron.

W przypadku spełnienia przez określone zdarzenie tych przesłanek z art. 89 KC za warunek określony w tym przepisie uznać można także warunek prawny i zastrzeżenie umowne, co wymaga bliższego omówienia w dalszej części niniejszego artykułu.

Warunek prawny uzależnia skuteczność czynności prawnej od określonej normy prawnej (ustanawiającej wymóg uzyskania zgody organu administracji publicznej, zachowania szczególnej formy czynności prawnej lub posiadania pełnej zdolności do czynności prawnej osoby składającej oświadczenie woli). Warunkiem w rozumieniu art. 89 KC⁵ będzie warunek prawny powiązany ze zdarzeniem przyszłym i niepewnym (np. doręczenie decyzji administracyjnej⁶).

W przypadku zastrzeżenia umownego wskazać wypada, że warunkiem określane są w tym wypadku przesłanki zaistnienia następstw prawnych

³ Dz.U. z 2017 r., poz. 459.

⁴ W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1967, s. 856.

⁵ W dalszej części artykułu pojęcie warunku przywoływane będzie jako warunek w rozumieniu art. 89 KC.

⁶ M. Chomiuk, *Spór o dopuszczalność zastrzegania warunku potestatywnego na tle obowiązujących regulacji warunku w Kodeksie cywilnym*, „Monitor Prawa Handlowego” 2012, nr 4, s. 34.

wywołanych działaniem strony stosunku zobowiązaniowego. Takie znaczenie warunku nie mieści się w ścisłym znaczeniu tego słowa określonym w art. 89 KC. Dlatego też nie może zostać uznane za warunek postanowienie umowne określające: 1) następstwa wykonania lub niewykonania zobowiązania, oraz 2) uprawnienia dłużnika lub wierzyciela w ramach stosunku zobowiązaniowego, o ile wykonanie zobowiązań lub skorzystanie z uprawnień pozostaje pod wyłączną kontrolą strony czynności prawnej (i nie jest zdarzeniem niepewnym).

Za właściwy przykład warunku uzależniającego skutek czynności prawnej od działania strony stosunku zobowiązaniowego uznać należy przewłaszczenie na zabezpieczenie. W tym przypadku zobowiązanie do przeniesienia z powrotem własności rzeczy uzależnione jest od spłaty długu przez dłużnika. Stosowne postanowienie umowne w takim wypadku stwierdzać może, iż wierzyciel przeniesie powrotnie własność rzeczy na dłużnika „pod warunkiem” uprzedniej spłaty przez niego należnego długu⁷. SN dopuścił traktowanie tego zdarzenia jako warunku rozwiązującego uznając spłatę długu za zdarzenie przyszłe i niepewne, które według treści art. 89 KC może stanowić warunek⁸.

2. Cechy zdarzenia

2.1. Pojęcie zdarzenia w znaczeniu obiektywnym i subiektywnym

Na początku warto zauważyć, iż zgodnie z definicją zawartą w słowniku języka polskiego zdarzeniem jest „to, co się zdarzyło”⁹. Zastosowanie słowa „to” i wprowadzenie w art. 89 KC wyłącznie takich kategorii zdarzeń jak przyszłe i niepewne bez dalszego doprecyzowania znaczenia słowa „zdarzenie” prowadzi do wniosku, że rozumieć je należy szeroko i odnosić można zarówno do oświadczeń woli lub wiedzy strony czynności prawnej, osoby trzeciej, organu władzy publicznej, czy też zjawisk przyrody ożywionej lub nieożywionej.

Kategorie zdarzeń przyszłych i niepewnych rozpatrywać można w aspekcie subiektywnym oraz obiektywnym. W piśmiennictwie wskazano jednak na pewne ograniczenia pojmowania warunku w zależności od tego, czy zdarzenie pojmowane jest obiektywnie czy też subiektywnie. Rozróżnienie to jest istotne z tego względu, że w przypadku subiektywnym piśmiennictwo odmawia uznania

⁷ Zob. wyrok SN z 29.05.2000 r., III CKN 246/00, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2000, nr 11, poz. 213.

⁸ Zob. wyrok SN z 26.09.2007 r., IV CSK 118/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 12, poz. 125.

⁹ Zob. L. Drabik, E. Sobol, *Słownik Języka Polskiego, Tom 2*, Warszawa 2007, s. 820.

zdarzenia za warunek stwierdzając, że „W świetle przepisów art. 155 § 1 *in fine* KC w zw. z art. 89 KC, nie można ekspektatywę uzyskania decyzji uważać za warunek – w rozumieniu prawa cywilnego. Wszystkie czynności i zdarzenia, które poprzedzają wydanie decyzji z art. 10 ust. 1 i 3 ustawy [z 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości], są dowolne i nie przedstawiają żadnej doniosłości¹⁰”.

Ujęcie subiektywne oznacza, iż o tym czy zdarzenie faktycznie spełnia niżej omówione cechy zdarzenia „przyszłego” i „niepewnego” zależy wyłącznie od uzgodnień stron czynności prawnej. Przyjęcie obiektywnego punktu widzenia przy ocenie przesłanek decydujących o tym, czy określone zdarzenie może być warunkiem oznacza przypisywanie im znaczenia niezależnego od zapatrywania strony czynności prawnej.

Wskazać przy tym należy, że zasada swobody umów nie powinna prowadzić do uznania zdarzenia w pełni zależnego od woli stron za warunek (w ramach ujęcia subiektywnego¹¹). Dzieje się tak, ponieważ strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania wyłącznie, jeśli cel lub treść nie jest sprzeczny z naturą stosunku prawnego, ustawą lub zasadami współżycia społecznego. Wymóg, by zdarzenie uzależniające skutki czynności prawnej było przyszłe i niepewne ustanawia przepis o charakterze *iuris cogentis* (art. 89 KC w zw. z art. 353¹ KC). W rezultacie bezwzględnego obowiązywania przywołanego przepisu uznać należy, iż subiektywnie strony czynności prawnej nie są swobodne w decyzji, co mogą uznać za warunek czynności. W rezultacie uznać należy, iż element obiektywizmu zawsze powinien zostać uwzględniony przy ocenie tego, czy określone zdarzenie jest warunkiem w rozumieniu art. 89 KC.

2.2. Przesłanka przyszłości zdarzenia

Słownikowa definicja pojęcia „przyszłe” oznacza „takie, które nastąpi lub ma nastąpić¹²”. Także przesłankę przyszłości zdarzenia (tak jak samo zdarzenie) można rozpatrywać w ujęciu obiektywnym i subiektywnym.

Zgodnie z obiektywnym ujęciem zdarzenie przyszłe nie może istnieć w chwili dokonywania czynności prawnej, której skutki powiązano ze zdarzeniem¹³. Brak wiedzy strony dokonującej czynności prawnej o tym, że zdarzenie zaistniało, pozostaje bez znaczenia. W myśl omawianego stanowiska to

¹⁰ A. Oleszko, *Pytania i odpowiedzi*, „Rejent” 1992, nr 10, s. 93.

¹¹ Zob. wyrok SN z 5.06.2002 r., II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124.

¹² Zob. L. Drabik, E. Sobol, *Słownik...*, s. 486.

¹³ Z. Radwański [w:] tenże (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*. Tom 2, Warszawa 2001, s. 270.

zdarzenie nie mogło stanowić warunku w ścisłym znaczeniu tego słowa wyznaczonym brzmieniem art. 89 KC.

Natomiast subiektywny sposób oceny zdarzenia przyszłego i niepewnego przypisuje decydujące znaczenie wiedzy strony czynności prawnej dla rozstrzygnięcia, czy uznać określone zdarzenie za „przyszłe”. W takim wypadku – brak wiedzy strony czynności prawnej o zaistnieniu zdarzenia w chwili jej dokonania pozwala, by uznać je za warunek.

Za przyjęciem stanowiska obiektywnego przemawia literalne brzmienie art. 89 KC. Brak jest podstaw do przyjęcia odmiennej wykładni tego pojęcia wykraczającej wbrew literalnemu brzmieniu przepisu. W rezultacie nie można uznać za warunek zdarzenie, które już nastąpiło, o czym zastrzegający warunek nie wiedział¹⁴.

2.3. Przesłanka niepewności zdarzenia

Zdarzenie „niepewne” wedle definicji zawartej w słowniku języka polskiego oznacza zdarzenie, które „zawiera ryzyko lub jest trudne do przewidzenia¹⁵”. Niepewność sprowadzać się może do braku wiedzy o tym czy zdarzenie zaistnieje (np. co do wygranej na loterii) lub kiedy określone zdarzenie będzie miało to miejsce (gdy wystąpienie zdarzenia jest pewne, a termin nie jest znany jak w przypadku śmierci¹⁶). Ocena niepewności powinna uwzględniać rozsądne ramy ludzkich oczekiwań i prognoz¹⁷ oraz być dokonywana w oparciu o powszechnie dostępną wiedzę¹⁸. Urzeczywistnienie zdarzenia może w określonym stopniu zależeć od zapatrywania stron. Nie może jednak wykraczać poza ramy wyznaczone przez rozsądne oczekiwania.

Również w przypadku rozpatrywania tej przesłanki odrzucić należy możliwość przyjęcia stanowiska subiektywnego. Strony czynności prawnej nie będą mogły całkowicie swobodnie uznać za niepewne tych zdarzeń, które w ramach racjonalnie uzasadnionych oczekiwań są pewne. Przy określeniu stopnia

¹⁴ S. Rudnicki [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2002, s. 322.

¹⁵ H. Szymczak, *Słownik Języka Polskiego PWN*, Warszawa 1995, s. 329.

¹⁶ A. Janas [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, 2018, s. 838.

¹⁷ J. Strzebińczyk [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 354; postanowienie SN z 5.03.1999 r., I CKN 1069/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego” 1999, nr 9, poz. 160.

¹⁸ A. Janas [w:] M. Fras, M. Habdas Magdalena (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 838.

prawdopodobieństwa nie jest konieczne rozstrzygnięcie na podstawie specjalistycznej wiedzy naukowej¹⁹.

Powyższą problematykę ukazuje przykład czynności prawnej dokonywanej pod warunkiem nadejścia końca świata w określonym dniu (np. 21 grudnia 2012 r.). Przy tym przykładzie odpowiedzieć należałoby twierdząco na pytanie czy dokonanie czynności prawnej pod warunkiem rozwiązującym, iż koniec świata nie nadejdzie w określonym dniu oznacza, że warunek ten w myśl art. 94 KC uznać należy za niezastrzeżony. W świetle definicji z art. 89 KC, wspomniany warunek był niemożliwy do spełnienia. Przykład ten w jaskrawy sposób unaocznia konieczność zachowania pewnych rozsądnych i obiektywnych proporcji przy decydowaniu o tym, co rozumieć należy za zdarzenie niepewne.

Zauważyć wypada przy tym, iż każde zdarzenie należy oceniać odrębnie odpowiadając na pytanie czy: 1) strona czynności prawnej przez okres związania warunkiem posiadać będzie pełną kontrolę nad przebiegiem zdarzenia, 2) osoby trzecie mogą wpłynąć na przebieg zdarzenia, 3) możliwe jest wystąpienie czynników o charakterze nadzwyczajnym. Za niepewne uznać należałoby zdarzenie w przypadku odpowiedzi twierdzącej na którekolwiek z powyższych pytań. Przeprowadzana analiza (w celu odpowiedzi na wskazane pytania) nie może być oderwana od istotnych elementów stanu faktycznego i powinna brać pod uwagę chwilę podejmowania przez stronę czynności prawnej. Tytułem przykładu podać można zdarzenie w postaci kandydowania przez stronę czynności prawnej do wyborów samorządowych. Po pierwsze, strona czynności prawnej ma kontrolę nad przebiegiem zdarzenia. Po drugie, osoby trzecie mają wpływ na przebieg zdarzenia – wymagane jest zebranie odpowiedniego poparcia. Po trzecie, wybory mogą zostać odwołane z powodu stanu nadzwyczajnego. Wydaje się, że analizowane zdarzenie pozostaje niepewne do momentu uzyskania przez kandydata odpowiedniego poparcia, o ile w tej chwili nie są znane przesłanki wystąpienia czynników o charakterze nadzwyczajnym. Tak zarysowany test pozwala z dużym prawdopodobieństwem określić jakie zdarzenie będzie spełniało kryterium niepewności pozwalające na uznanie tego zdarzenia za warunek.

2.4. Wystąpienie zdarzenia a wola stron

Do pierwszej kategorii zdarzeń zaszeregować należy sytuację, gdy spełnienie warunku zależy tylko od przypadku (łac. *conditiones causales*). Taki warunek wiąże powstanie albo ustanie skutku czynności prawnej od zdarzenia lub zjawiska, którego nie da się przewidzieć i na powstanie którego osoba realnie nie ma żadnego wpływu (np. wynik zawodów sportowych lub wyborów, warunki

¹⁹ J. Strzebińczyk [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks...*, s. 241.

atmosferyczne). Możliwe jest skuteczne uzależnienie powstania czynności prawnych od zastrzeżenia tego rodzaju warunku. Decyzja, czy w takim przypadku zdarzenie pozostaje zależne od woli stron opierać może się na kryterium obiektywnym albo subiektywnym (analogicznie jak przy interpretacji terminu zdarzenie „przyszłe” oraz „niepewne”). Zdarzenie niepewne może, lecz nie musi, być niezależne od woli stron. Na marginesie wskazać można, iż także zdarzenia pewne mogą być niezależne od woli stron. Do zdarzeń takich zalicza się na przykład wschód słońca. Zdarzenie to jest pewne i niezależne od woli stron. Pomimo tych cech, nie może być uznane za warunek.

Do drugiej kategorii zdarzeń wskazać należy takie przypadki, gdy warunki uzależniają skutki czynności prawnej od określonego, świadomego zachowania strony (np. zawarcia związku małżeńskiego, określonego zachowania – rzucenie nałogu, podjęcie studiów lub pracy zarobkowej). Takie warunki noszą miano warunków potestatywnych (łac. *conditiones potestativae*). W przypadku tej kategorii warunków występuje możliwość zastrzeżenia wystąpienia skutku czynności prawnej od zaistnienia zdarzenia zależnego od woli stron. Te przypadki powodują rozbieżności w doktrynie²⁰. Kontrowersja sprowadza się do kategorii zdarzeń zależnych wyłącznie od woli strony, ponieważ zdaniem przedstawicieli nauki przez uzależnienie wystąpienia tych zdarzeń od woli stron tracą te zdarzenia cechę niepewności.

W świetle przeprowadzonej analizy należałoby opowiedzieć się za poglądem, iż zdarzenia w pełni zależne od woli stron i nie pozostawiające żadnego aspektu czynności przypadkowi nie są zdarzeniami niepewnymi. Takiego zdarzenia nie można uznać za warunek, ponieważ nie uzależnia skutków czynności prawnej od zdarzenia niepewnego²¹. Rzadko spełnienie określonego warunku zależy wyłącznie od woli osoby. Jako przykład podać można podjęcie studiów, zawarcie związku małżeńskiego, zdobycie medalu na olimpiadzie, wydanie decyzji przez organ administracji w ramach uznania administracyjnego (w przypadku, gdy nie jest on związany wnioskiem strony²²), czy też uzyskanie zgody organu spółki²³. Dla porządku zauważyć należy, że te zdarzenia nie obejmują przypadków, gdy zdarzenie pozostaje pod kontrolą stron czynności prawnej, ale dodatkowo wystąpienie zdarzenia zależy w jakimkolwiek stopniu od wystąpienia elementu losowości.

²⁰ Szerzej w: Z. Radwański [w:] tenże (red.), *System...*, s. 265.

²¹ Zob. postanowienie SN z 5.03.1999 r., I CKN 1069/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1999, nr 9, poz. 160.

²² Na przykład uzyskanie koncesji na sprzedaż napojów alkoholowych, gdzie oprócz składanego wniosku, uzyskanie koncesji zależy także od uznania organu administracji. M. Chomiuk, *Spór...*, s. 35.

²³ B. Janiszewska, *Zgoda rady nadzorczej spółki z o.o. jako przedmiot warunku*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2000, nr 7–8, s. 13.

Element losowości odnaleźć można w trzeciej i ostatniej kategorii warunków. Warunek mieszany (łac. *conditiones mixtae*) łączy cechy warunku zależnego i niezależnego od woli stron stosunku zobowiązaniowego. W części określone zdarzenie następuje w wyniku działania strony czynności prawnej. Jednak samo działanie strony nie wystarcza. Wymagane jest wystąpienie okoliczności poza kontrolą podmiotu, aby określone zdarzenie wystąpiło. Za taki przypadek przytoczyć można uzależnienie wejścia w życie umowy najmu od uzyskania przez najemcę koncesji na sprzedaż alkoholu²⁴.

W orzecnictwie SN podniesiono, iż opisany wyżej rodzaj warunku nie jest warunkiem potestatywnym zależnym wyłącznie od woli stron²⁵. Nie jest możliwe jednoznaczne rozstrzygnięcie, w jakim stopniu warunek mieszany powinien uwzględniać przypadek, by nie można było uznać tego warunku za potestatywny. Gdyby przyjąć, że wszystkie zdarzenia zależne są wyłącznie od przypadku, to prowadzenie działalności gospodarczej (lub pomyślnie zwieńczenie innego ukierunkowanego działania) byłoby niemożliwe. Za właściwe wydaje się rozstrzyganie każdego zdarzenia z uwzględnieniem towarzyszących okoliczności. Okazać się wtedy może, iż brak spłaty długu, np. z powodu nieprzewidzianej upadłości głównego zleceniodawcy dłużnika, usprawiedliwia przyjęcie elementu losowości. W efekcie, w tym konkretnym przypadku, dokonanie spłaty długu mogłoby zostać uznane za warunek. Przyjęcie tego stanowiska oznacza wprowadzenie kolejnego elementu niepewności (oceny, czy w określonych okolicznościach wykonanie zobowiązania było zależne wyłącznie od strony).

2.5. Zewnętrzność zdarzenia od treści czynności prawnej

KC nie precyzuje, czy zdarzenie może stanowić element czynności prawnej. SN wskazał na konieczność odróżnienia warunku potestatywnego od zastrzeżenia umownego uzależniającego skutek czynności prawnej od skorzystania przez stronę z uprawnienia lub wykonania obowiązku²⁶. Pogląd ten podzielono w doktrynie, gdzie wyrażono stanowisko, że zdarzenie nie należy do składników czynności prawnej. W myśl poglądów wyrażonych w nauce prawa warunek powinien być sprzężony ze zdarzeniem oddziałującym na skuteczność czynności za

²⁴ M. Chomiuk, *Spór...*, s. 34.

²⁵ Zob. wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136; wyrok SN z 26.09.2007 r., IV CSK 118/07; wyrok SN z 31.03.2005 r., V CK 490/04, niepubl.

²⁶ Zob. postanowienie SN z 5.03.1999 r., I CKN 1069/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1999, nr 9, poz. 160.

pośrednictwem czynników nienależących do treści czynności i pochodzących spoza stosunku prawnego²⁷.

W efekcie wypowiedzieć należałoby się za poglądem, iż zastrzeżenie umowne, stanowiące część składową czynności prawnej, nie jest warunkiem w rozumieniu art. 89 KC.

2.6. Stanowisko restrykcyjne (przeciwnie dopuszczalności uzależnienia skutku czynności prawnej od warunku potestatywnego)

Na wstępie przytoczyć należy wzmiankę o historycznej ewolucji stanowiska dotyczącego możliwości uzależnienia skutku czynności prawnej od warunku potestatywnego. Otóż we wcześniejszej nauce prawa wskazywano, iż warunku nie może stanowić zdarzenie, którego ziszczenie się zależy wyłącznie od woli strony czynności prawnej²⁸. W judykaturze też wyrażono pogląd przeciwko dopuszczalności uzależnienia skutku czynności prawnej od zdarzenia przyszłego i zależnego od woli stron²⁹.

Pogląd restrykcyjny uzasadniano tym, że dopuszczalność zastrzeżenia umownego uzależniającego powstanie zobowiązania wyłącznie od woli dłużnika w formule „zapłacę, jeśli zechcę” (tzw. warunku „*si voluero*”³⁰) wymaga wykładni woli stron w celu weryfikacji, czy oświadczenia woli zostały złożone w sposób na tyle stanowczy, by doszło do zawarcia umowy. Pogląd ten zdaje się być zgodny ze stanowiskiem wyrażonym w doktrynie prawa niemieckiego, gdzie uważa się, iż w przypadku zastrzeżenia warunku zależnego wyłącznie od woli strony nie dochodzi do skutecznego złożenia oświadczenia woli, ponieważ wola strony nie zostaje wyrażona w sposób wystarczająco stanowczy³¹.

²⁷ S. Rudnicki [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego...*, s. 358.

²⁸ A. Kunicki, *Umowne prawo odstąpienia*, Lwów 1939, s. 31 i nast. oraz 84 i nast.; R. Longchamps de Bérier, *Zobowiązania*, Poznań 1938, s. 107 i nast.; S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1967, s. 351 i n.

²⁹ Zob. wyrok SA w Warszawie z 21.10.2016 r., VI ACa 1467/16, niepubl.; wyrok SA we Wrocławiu z 30.11.2012 r., I ACa 1146/12, niepubl.; wyrok SN z 11.08.2011 r., I CSK 605/10, niepubl.; wyrok SN z 10.04.2003 r., III CKN 1335/00, niepubl.; postanowienie z 5.03.1999 r., I CKN 1069/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1999, nr 9, poz. 160; wyrok z 29.05.2000 r., III CKN 246/00, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2000, nr 11, poz. 213; wyrok SN z 5.06.2002 r., II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124 (z głosą krytyczną Z. Radwańskiego, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124, s. 518–520).

³⁰ Jeśli zechcę (łac.).

³¹ M. Chomiuk, *Spór...*, s. 35.

2.7. Stanowisko liberalne (za dopuszczalnością uzależnienia skutku czynności prawnej od warunku potestatywnego)

Obecnie w doktrynie i w orzecnictwie przeważa pogląd dopuszczający uzależnienie skutku czynności prawnej od zastrzeżenia warunku potestatywnego³². Dotyczy to tylko sytuacji, gdy strony uzależniają skuteczność umowy od zdarzenia przyszłego i niepewnego, na którego ziszczenie się ma wpływ jedna ze stron. Na marginesie wskazuje się, że takie zdarzenie powinno być równocześnie zewnętrzne względem stosunku powstałego w wyniku zawarcia umowy warunkowej.

Aktualne stanowisko znajduje uzasadnienie w wykładni literalnej, ponieważ art. 89 KC ustanawia wyraźnie, jakie przesłanki potrzebne są do uznania zdarzenia za warunek. W związku z jasnym sformułowaniem tego przepisu, dalsza jego interpretacja nie jest konieczna. W świetle zasady „*clara non sunt interpretanda*”³³ odwoływanie się do ponadnormatywnych przesłanek jest zbędne.

Jednoznaczne sformułowanie art. 89 KC nie pozwala na interpretowanie przesłanek nieznajdujących się w tym przepisie. Skoro powołany przepis KC umożliwia uzależnienie powstania lub ustania skutku czynności prawnej od każdego zdarzenia (byle było niepewne i przyszłe), to należy unikać dalszego rozróżnienia typów zdarzeń.

Za dopuszczalnością zastrzeżenia warunku potestatywnego przemawia również wykładnia systemowa. Przejawem tej wykładni jest regulacja zawarta w art. 592 KC, gdzie przewidziano możliwość zawarcia umowy sprzedaży na próbę albo z zastrzeżeniem zbadania rzeczy przez kupującego, pod warunkiem zawieszającym, że kupujący uzna przedmiot sprzedaży za dobry. Nie ulega wątpliwości, iż uznanie przez kupującego, iż rzecz spełnia jego oczekiwania, zależy wyłącznie od kupującego. We wskazanym przypadku oświadczenie kupującego stanowi oświadczenie wiedzy kupującego. W świetle treści art. 89 KC to rozróżnienie zdaje się nie mieć praktycznie znaczenia. Cytowany przepis uzależnia powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej od zdarzenia przyszłego i niepewnego, bez rozróżnienia, czy tym zdarzeniem jest oświadczenie wiedzy czy woli. W przypadku, gdyby intencją ustawodawcy było uzależnienie powstania

³² M. Pazdan [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do artykułów 1–449*¹¹, Warszawa 2008, s. 445; Z. Radwański, *System...*, s. 275; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne*, 1998, s. 324; A. Janiak [w:] A. Kidyba (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Tom I*, Warszawa 2009, s. 539; S. Rudnicki [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego*, 2009, s. 385; G. Bieniek, *Dodatkowe zastrzeżenia umowne w praktyce notarialnej*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2009, nr 2, poz. 5, s. 5; wyrok SN (7) z 22.03.2013 r., III CZP 85/12, „Orzecnictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132.

³³ Normy, które są jasne, nie wymagają interpretacji (łac.).

lub ustania skutków czynności prawnej wyłącznie od czynności prawnych, to zostałyby to wyrażone *expressis verbis* w art. 89 KC.

Podobną regulację przewidziano w ustawie z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych („KSH³⁴”). W art. 444 i n. KSH wprowadzono instytucję warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego uzależniającą skuteczność tej czynności prawnej od uchwały zarządu (czynności pozostającej praktycznie pod wyłączną kontrolą członków zarządu).

Przeprowadzona analiza skłania do wniosku, iż aktualne brzmienie przepisów KC o warunku oraz KSH dopuszcza uzależnienie powstania lub ustania skutków czynności prawnej od warunku potestatywnego.

2.8. Krytyka ustanawiania ponadnormatywnych przesłanek rozumienia warunku

Przed wszystkim podkreślić należy, iż art. 89 KC stanowi jedynie, że warunkiem może być zdarzenie przyszłe i niepewne. W orzecnictwie wyrażono pogląd, iż wprowadzenie jakichkolwiek dalszych przesłanek, ograniczających możliwość uznania określonego zdarzenia za warunek, stanowi niedozwoloną prawotwórczą działalność sądów³⁵. Zdaniem SN brak jest podstaw, w szczególności do wprowadzania wymogu zewnętrżności zdarzenia wobec treści czynności prawnej oraz wymogu niezależności wystąpienia zdarzenia od woli którejkolwiek ze stron. W konsekwencji Sąd Najwyższy uznał, że każde zdarzenie spełniające kryteria wymienione w art. 89 KC (czyli każde zdarzenie przyszłe i niepewne) może stanowić warunek³⁶. Przy dokonywaniu oceny konkretnych zdarzeń należy mieć na względzie jedynie konstytutywne cechy warunku wymienione w art. 89 KC³⁷. Również w nauce prawa aktualnie przeważa pogląd przeciwko możliwości uzupełnienia przesłanek z art. 89 KC o dodatkowe kryteria uniemożliwiające uznanie zdarzeń jako warunków zależnych od woli stron³⁸.

Brak jest podstaw, by nadmiernie ingerować w zasadę swobody umów i obciążać strony w możliwości ułożenia przez nich stosunku zobowiązaniowego

³⁴ Tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r., poz. 1577 ze zm.

³⁵ Zob. postanowienie SN (7) z 22.03.2013, III CZP 85/12, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132, wyrok SN z 6.02.2018 r., IV CSK 72/17, niepubl.

³⁶ Zob. wyrok SN z 26.09.2007 r., IV CSK 118/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 12, poz. 125.

³⁷ Zob. wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136.

³⁸ Zob. P. Sobolewski [w:] K. Osajda, *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2013, s. 775.

zgodnie z ich wolą. Pogląd taki podziela Rzecznik Praw Obywatelskich wskazując, iż prawotwórcza działalność judykatury, ustanawiająca nowe przesłanki, które winien spełnić warunek, godzi w swobodę działalności gospodarczej, ponieważ może zostać uznana za nieuprawnioną próbę ograniczenia prawa podmiotowego gwarantowanego konstytucją³⁹.

Dodawanie dalszych cech, jak zewnętrzność w stosunku do czynności prawnej oraz niezależność jego wystąpienia lub niewystąpienia od woli stron, jest w istocie zabiegiem prowadzącym do uzupełnienia hipotezy przepisu⁴⁰. W demokratycznym państwie prawa działanie takie nie wydaje się pożądane, ponieważ prowadzi do niestabilności systemu prawa (różne sądy w inny sposób uzupełniać mogą hipotezy tych samych przepisów prawnych).

2.9. Wykonanie zobowiązania jako warunek potestatywny

2.9.1. Pogląd restrykcyjny

SN odmawiał wykonywaniu zobowiązań elementu niepewności stwierdzając, iż w takim wypadku skutek czynności prawnej zależy od tego, czy strona skorzysta z uprawnienia lub zechce zobowiązanie wykonać (tj. spełnić świadczenie). Zdaniem SN takie zastrzeżenie uzależnia powstanie skutków prawnych czynności prawnej wyłącznie od woli stron i jest elementem składowym treści zawieranej umowy. Nie jest więc to zdarzenie zewnętrzne, przyszłe i niepewne, przez co nie może być kwalifikowane jako warunek w rozumieniu art. 89 KC⁴¹.

W świetle poglądu wyrażonego przez SN uzależnienie skutku prawnego od decyzji jednej lub obu stron umowy, czy strona swoje zobowiązanie wykona, jest zależne od woli strony i jako dotyczące samego wykonania umowy nie może być kwalifikowane jako warunek⁴². Przytoczony pogląd uzasadniono tym, iż zachowanie się jednej ze stron stosunku prawnego jest niepewne dla drugiej strony. Skoro to zdarzenie (zachowanie) zależy od woli strony, to nie może być dla niej niepewne, nawet jeśli pozostaje nieznane pozostałym stronom czynności prawnej⁴³. Z powyższych powodów SN odmawiał uznania za warunek takich zdarzeń

³⁹ Uzasadnienie pytania prawnego Rzecznika Praw Obywatelskich do SN z 3.10.2012 r., s. 7–8, http://www.sn.pl/sprawy/SiteAssets/Lists/Zagadnienia_prawne/NewForm/III-CZP-0085_12_p.pdf, [dostęp: 26.08.2018].

⁴⁰ Wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136, wraz z glosą A. Szlęzaka, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 47.

⁴¹ Zob. wyrok SN z 5.03.1999 r., I CKN 1069/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1999, nr 9, poz. 160.

⁴² Zob. wyrok SN z 13.01.2011 r., III CSK 116/10, niepubl.

⁴³ Zob. wyrok SA w Warszawie z 21.10.2016 r., VI ACa 1467/16, niepubl.

jak zapłata ceny w wykonaniu zobowiązania⁴⁴, czy też złożenie zamówienia i zapłata zaliczki⁴⁵. Doktryna uzupełniła powyższy katalog zdarzeń niemogących być warunkami w rozumieniu art. 89 KC o zgodę rady nadzorczej⁴⁶. W świetle zarysowanej linii orzeczniczej, a także w nauce prawa, wykonanie zobowiązania ma zależeć wyłącznie od dłużnika i jego woli oraz okoliczności od niego zależnych⁴⁷.

Jako dodatkowy argument przeciwko uznaniu wykonania zobowiązania za warunek podaje się, że wykonanie zobowiązania należy do treści czynności prawnej. W szczególności stan zadłużenia dłużnika nie jest zdarzeniem „zewnętrznym” względem czynności prawnej⁴⁸. W rezultacie wykluczona będzie możliwość zakwalifikowania takiego zdarzenia jak wykonanie zobowiązania (powstanie zadłużenia) jako warunku⁴⁹.

2.9.2. Pogląd liberalny

W orzecznictwie dopuszcza się uznanie niewykonania zobowiązania przez dłużnika za warunek. Zauważa się, że wykonanie zobowiązania nie jest zależne wyłącznie od woli strony czynności prawnej, lecz od szeregu zewnętrznych i niezależnych od woli stron okoliczności⁵⁰. Jako przykład zdarzenia podawana jest zapłata dokonywana przez jedną ze stron czynności prawnej. Miałoby to być zdarzenie nie zawsze całkowicie zależne od woli dłużnika, ponieważ dokonanie zapłaty zależy również od wielu innych okoliczności pozostających poza jego kontrolą (takich jak w szczególności poziom przychodu lub stan majątku zależny od koniunktury gospodarczej czy udzielenie kredytu⁵¹).

W nauce prawa dominuje pogląd dopuszczający traktowanie zdarzenia polegającego na świadczeniu jako warunek, ze względu na przywołany wyżej

⁴⁴ Zob. wyrok SN z 5.01.2005 r., II CK 343/04, niepubl. oraz wyrok z 23.02.2011 r., V CSK 277/10, niepubl.

⁴⁵ Zob. wyrok SN z 10.05.2005 r., II CK 712/04, niepubl.

⁴⁶ Krytyczna glosa Z. Kuniewicza, „Rejent” 2000, nr 3, s. 138 do wyroku SN z 20.05.1998 r., I CKN 683/97, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 1, poz. 8.

⁴⁷ Zob. wyrok z 11.08.2011 r., I CSK 605/10, niepubl.; wyrok SA w Krakowie z 6.05.2015 r., I ACa 264/15, niepubl.

⁴⁸ Zob. wyrok SN z 26.05.2000 r., III CKN 246/00, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 11, s. 708; wyrok SN z 5.06.2002 r., II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, s. 124.

⁴⁹ Zob. wyrok SN z 29.05.2000 r., III CKN 246/00, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2000, nr 11, poz. 213.

⁵⁰ „(...) nie tylko wola dłużnika, ale też inne okoliczności faktyczne, tworzące razem stan odpowiadający pojęciu warunku jako niepewnego zdarzenia, które ujawnia się w przyszłości.” Wyrok SN z 8.03.2002 r., III CKN 748/00 z glosą T. Szanciło, „Palestra” 2004, nr 1–2, s. 240; Por. wyrok SA w Katowicach z 14.09.2017 r., I ACa 329/17, niepubl.

⁵¹ Zob. wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136.

argument, iż niewykonanie zobowiązania co do zasady pozostaje zależne od spłotu wielu okoliczności, w tym pozostających poza kontrolą dłużnika⁵².

W świetle przytoczonego poglądu liberalnego spełnienie świadczenia można traktować jako odrębne od dokonania czynności prawnej zdarzenie prawne. W rezultacie dopuszczalne byłoby uzależnienie skutku czynności prawnej od spełnienia świadczenia⁵³.

3. Wnioski końcowe

Przeprowadzone badania prowadzą do wniosku, iż prezentowane w doktrynie i orzecnictwie stanowiska uległy zmianie stopniowo, uznając złożoność obrotu gospodarczego i wpływ przypadku (czynnika niezależnego od strony czynności prawnej) na wykonanie zobowiązania. Ujęcie zastrzeżenia dotyczącego warunku jako elementu czynności prawnej po początkowej restrykcyjności przyjętych zapatrywań z czasem ustąpiły na rzecz liberalnych poglądów. O ile wcześniej prezentowane poglądy zakładały wyraźne rozgraniczenie wąsko rozumianego warunku od innych zastrzeżeń umownych, to obecnie nie odchodzi się od tak ścisłego rozgraniczenia warunku od czynności prawnej.

Przejawem obecnie przeważającego poglądu liberalnego jest, iż w aktualnym stanie prawnym brak jest podstaw do uzupełnienia, wyszczególnionych w art. 89 KC przesłanek decydujących o tym, czy określone zdarzenie może być warunkiem w rozumieniu tego przepisu o ponadnormatywne ograniczenia w postaci „zewnętrzności” oraz „niezależności od woli stron”.

Obecnie podnoszone wątpliwości co do tego, czy dane zdarzenie uznać należy za warunek, nie dotyczą tego, czy jest to zdarzenie w pełni zależne od woli stron. Kontrowersja sprowadza się do tego, czy określone, zastane w stanach faktycznych zdarzenia zawierają w swej istocie element przypadkowości, wystarczający do uznania ich za zdarzenia niepewne. Problem sprowadzić należy do konieczności poddania stanu faktycznego testowi, w jakim stopniu na zdarzenie będzie mieć wpływ także czynnik pozostający poza kontrolą strony czynności prawnej.

W efekcie przeprowadzanego badania należy uznać, że w interesie strony czynności prawnej jest uzależnienie zastrzeżenia umownego od zdarzeń jednoznacznie niepewnych, których spełnienie pozostaje w części niezależne od

⁵² M. Pazdan [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 445–446; Z. Radwański, *System...*, s. 265–266; A. Bieranowski, *Konstrukcja prawna przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie*, „Rejent” 2003, nr 7–8, poz. 57, s. 59–60; A. Szlęzak, *Glosa do Wyroku SN z 17.03.2011 r.*, „Orzecnictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 47.

⁵³ Zob. wyrok SN z 9.10.2003 r., V CK 285/02, niepubl.; wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecnictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136.

decyzji strony czynności prawnej. Taki warunek zmniejsza ryzyko zakwestionowania skuteczności takiego zastrzeżenia, jako warunku w rozumieniu art. 89 KC.

Z powyższych względów, badanie kwestii dopuszczalności uznania warunku zależnego od woli strony za warunek w rozumieniu art. 89 KC przeprowadzane być powinno w odniesieniu *ad casu* do określonego zdarzenia. Analizie podlegać powinna: 1) złożoność elementów składających się na zdarzenie ustanawiające warunek, oraz 2) zależność od woli stron czynności prawnej albo pozostawianie pod kontrolą działania osoby trzeciej.

Na koniec podsumowania przejść należy do wniosków na przyszłość. W tym celu wypada przytoczyć propozycję Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości regulującą instytucję warunku potestatywnego. Zgodnie z art. 128 § 1 projektu Kodeksu Cywilnego: „Jeżeli ziszczenie się warunku zależy wyłącznie od woli jednej ze stron i w umowie nie określono terminu, z upływem którego warunek ma się ziścić, druga strona może wyznaczyć rozsądny termin; po jego bezskutecznym upływie uważa się, że warunek się nie ziścił⁵⁴.” Za trafne uznać wypada *de lege ferenda* wprowadzenie, zaproponowane przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego, postanowienia przewidującego dopuszczalność zastrzegania warunków, których ziszczenie się jest zależne wyłącznie od woli jednej ze stron. W świetle przytoczonej tu analizy obowiązujący art. 89 KC dopuszcza możliwość zastrzeżenia warunku zależnego wyłącznie od woli stron, o ile zaistnienie zdarzenia pozostaje niepewne. Cytowana propozycja posiada te walory, iż jednoznacznie rozstrzyga o możliwości ustanowienia warunku zależnego wyłącznie od woli stron, a ponadto przyznaje uprawnienie do wyznaczenia terminu, w którym ten warunek powinien się ziścić. Projekt zasługuje na aprobatę, ponieważ normuje aktualnie przeważające stanowisko doktryny i orzecznictwa. Ponadto, konstrukcja wyznaczenia terminu pozwala uniknąć nieograniczonej w czasie niepewności do treści i skutku czynności prawnej.

⁵⁴ P. Machnikowski (red.), *Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Księga pierwsza kodeksu cywilnego: projekt z uzasadnieniem*, Warszawa 2009, s. 136.

Bibliografia

- Bieniek G., *Dodatkowe zastrzeżenia umowne w praktyce notarialnej*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2009, nr 2.
- Bieranowski A., *Konstrukcja prawna przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie*, „Rejent” 2003, nr 7–8, poz. 57.
- Chomiuk M., *Spór o dopuszczalność zastrzegania warunku potestatywnego na tle obowiązujących regulacji warunku w Kodeksie cywilnym*, „Monitor Prawa Handlowego” 2012, nr 4.
- Dmowski S., Rudnicki S., *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2002.
- Doroszewski W. (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1967.
- Drabik L., Sobol E., *Słownik Języka Polskiego. Tom 2*, Warszawa 2007.
- Fras M., Habdas M. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, 2018.
- Gniewek E., Machnikowski P. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Janiszewska B., *Zgoda rady nadzorczej spółki z o.o. jako przedmiot warunku*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2000, nr 7–8.
- Kalina-Prasznic U. (red.), *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2007.
- Kidyba A. (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Tom I*, Warszawa 2009.
- Kunicki A., *Umowne prawo odstąpienia*, Lwów 1939.
- Kuniewicz Z., *Glosa do wyroku SN z 20.05.1998 r., I CKN 683/97, „Rejent” 2000, nr 3.*
- Longchamps de Bérier R., *Zobowiązania*, Poznań 1938.
- Machnikowski P. (red.), *Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Księga pierwsza kodeksu cywilnego: projekt z uzasadnieniem*, Warszawa 2009.
- Oleszko A., *Pytania i odpowiedzi*, „Rejent 1992”, nr 10.
- Osajda K., *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2013.
- Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do artykułów 1–449¹¹*, Warszawa 2008.
- Radwański Z., *Glosa do wyroku SN z 5.06.2002 r., II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124.*
- Radwański Z., *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom 2*, Warszawa 2001.
- Szanciło T., *Glosa do wyroku SN z 8.03.2002 r., III CKN 748/00, „Palestra” 2004, nr 1–2.*
- Szer S., *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1967.
- Szlęzak A., *Glosa do wyroku SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 47.*
- Szymczak H., *Słownik Języka Polskiego PWN*, Warszawa 1995.

Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne*, 1998.

Wykaz orzeczeń

- Wyrok SN z 20.05.1998 r., I CKN 683/97, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 1, poz. 8.
- Postanowienie SN z 5.03.1999 r., I CKN 1069/98, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1999, nr 9, poz. 160.
- Wyrok SN z 27.06.1999 r., I CR 7/95, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 1999, nr 12, poz. 183.
- Wyrok SN z 8.03.2000 r., III CKN 748/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 3, poz. 37.
- Wyrok SN z 26.05.2000 r., III CKN 246/00, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 11.
- Wyrok SN z 29.05.2000 r., III CKN 246/00, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2000, nr 11, poz. 213.
- Wyrok SN z 8.03.2002 r., III CKN 748/00, niepubl.
- Wyrok SN z 5.06.2002, II CKN 701/00, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2003, nr 10, poz. 124.
- Wyrok SN z 11.10.2002 r., II CKN 1044/00, niepubl.
- Wyrok SN z 10.04.2003 r., III CKN 1335/00, niepubl.
- Wyrok SN z 9.10.2003 r., V CK 285/02, niepubl.
- Wyrok SN z 5.01.2005 r., II CK 343/04, niepubl.
- Wyrok SN z 10.05.2005 r., II CK 712/04, niepubl.
- Wyrok SN z 31.03.2005 r., V CK 490/04, niepubl.
- Wyrok SN z 10.06.2005 r., II CK 712/04, niepubl.
- Wyrok SN z 24.06.2005 r., V CK 799/04, niepubl.
- Wyrok SN z 26.09.2007 r., IV CSK 118/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 12, poz. 125.
- Wyrok SN z 13.01.2011 r., III CSK 116/10, niepubl.
- Wyrok z 23.02.2011 r., V CSK 277/10, niepubl.
- Wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136.
- Wyrok SN z 11.08.2011 r., I CSK 605/10, niepubl.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 30.11.2012 r., I ACa 1146/12, niepubl.
- Postanowienie SN (7) z 22.03.2013 r., III CZP 85/12, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2013, nr 11, poz. 132.
- Wyrok SA w Krakowie z 6.05.2015 r., I ACa 264/15, niepubl.
- Wyrok SA w Warszawie z 21.10.2016 r., VI ACa 1467/16, niepubl.
- Wyrok SA w Katowicach z 14.09.2017 r., I ACa 329/17, niepubl.
- Wyrok SN z 17.03.2011 r., IV CSK 358/10, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2011, nr 12, poz. 136.

STRESZCZENIE

Art. 89 kodeksu cywilnego przewiduje możliwość uzależnienia powstania lub ustania skutków czynności prawnej od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek). W ramach tego przepisu poglądy doktryny i orzecznictwa na początku odrzucały możliwość takiego sformułowania warunku, który byłby zależny wyłącznie od woli strony czynności prawnej z uwagi na brak spełnienia przesłanki niepewności zastrzeganego warunku. Z czasem dostrzeżono złożoność czynników składających się na możliwość wypełnienia zobowiązań. Potwierdzono, iż wypełnienie zobowiązań przez stronę czynności prawnej rzadko kiedy jest pewne ze względu na dynamicznie zmieniające się otoczenie gospodarcze. Przeprowadzona analiza pozwala na potwierdzenie dopuszczalności uzależnienia powstania lub ustania skutku czynności prawnej od działania strony, o ile to działanie choćby w niewielkiej części pozostawać będzie niezależne od strony czynności prawnej.

Słowa kluczowe: czynność prawa, strona czynności prawnej, warunek

SUMMARY

Art. 89 of the Civil Code stipulates that commencement or the cessation of the consequences of the juridical act may be made contingent on a future and uncertain event (condition). Within scope of the stipulation legal doctrine and jurisprudence at the very beginning denied possibility to delineate wording of the condition in such manner that it would be dependant solely on will of the party of the juridical act due to fact that such juridical act would not be uncertain. In course of time lapse it was noticed that fulfilling of obligations rarely is certain due to dynamic changes of commercial surrounding. Performed analysis allows to confirm that it is possible to make dependant commencement or the cessation of the consequences of juridical act from activity of its party provided that such juridical act at least in part will remain non-dependant of the party.

Keywords: legal action, part, condition